

Ηράκλεια (Τζουμαγιά), ένας σχεδιασμένος αγροτικός οικισμός το 1930

Το τοπίο στη λογοτεχνία

ΤΕΝΕΚΕΤΖΗ Θωμά, «Λαογραφικά Ηρακλείας», από το Καφταντζής Γιώργος, ΤΕΝΕΚΕΤΖΗΣ Θωμάς, *Η ιστορία της Ηράκλειας Νομού Σερρών. Λαογραφικά Ηράκλειας*, Έκδοση Δήμου Ηράκλειας, 1973.

«...Η Κυριακή ήταν ημέρα αυστηρής αργίας για όλους τους Τζουμαγιώτας. Για να απουσίαζε κανείς από την εκκλησία δεν χωρούσε καμμία δικαιολογία, εκτός αν ήταν άρρωστος ή έλειπε.

Την Κυριακή όλοι, μικροί και μεγάλοι, άνδρες, γυναίκες, γρηές, γέροι, παιδιά πήγαιναν στην εκκλησία της συνοικίας των, ντυμένοι με τα γιορτινά τους ρούχα, εκτός από τα μεγάλα κορίτσια που έμεναν στο σπίτι, όπου είχαν να κάνουν του κόσμου τις δουλειές.
[...]

Τα αντρόγυνα πήγαιναν μαζί, ένας πίσω από τον άλλο και προπορεύονταν φυσικά ο άντρας.

Τα παιδιά της ηλικίας του σχολείου από 7-15 χρονών, πήγαιναν δυό δυό στη γραμμή υπό την επίβλεψη ενός διδασκάλου και δυό μαθητών των ανωτέρων τάξεων και του επιστάτου.
[...]

Όλες οι νοικοκυρές το φαγητό της Κυριακής το ετοίμαζαν από βραδís, για να μπορούν να πηγαίνουν στην εκκλησία το πρωί να κάνουν και καμμιά επίσκεψη κατόπι. Ήταν δε το φαγητό της Κυριακής κατ' απαράβατον όρον κρέας, που υπήρχε άφθονο στα κρεωπωλεία την εποχή εκείνη και πάμφθινο.
[...]

Το απόγευμα μετά τις 9 όλη η κωμόπολη έβγαινε στα καφενεία του "Τσάι" και καθόταν, άλλοι στις καρέκλες και έπιναν γκαζόζα που πρωτοβγήκε τότε και παρασκευάζονταν στο εργοστάσιο του Τάκου Ρόικου και άλλοι σταυροπόδι στην πρασινάδα και έτρωγαν το μουσκεμένο παξιμάδι τυλιγμένο στο μανδηλάκι τους.

Πολλές φορές τα καλοκαίρια έρχονταν στο "Τσάι" παλιάτσοι-ακροβάται και τότε το "Τσάι" παρουσίαζε όψη πανηγυριού. Όλη η κωμόπολη έβγαινε στο "Τσάι" και ψυχή Το "Τσάι" ήταν μια εκτεταμένη εξοχική τοποθεσία προς Α. της κωμοπόλεως, κατάφυτη με υδροχαρή αυτοφυή δένδρα, λεύκες και ιτιές, ανάμεσα στα οποία κυλούσε ήσυχα ένα

ρυάκι κομμένο απ' το Στρυμόνα, το λεγόμενο "Τσαί" από το οποίο πήρε το όνομα η τοποθεσία. Το "Τσαί" έπαιξε σπουδαίο ρόλο στη ζωή της Τζουμαγιάς.

[...]

Το νερό αυτό χρησιμοποιούσαν οι Τζουμαγιώτες γιατί ήταν ελαφρό, ενώ το πηγαδίσιο, που είχε κάθε σπίτι στην αυλή, ήταν βαρύ ή γλυφό και δεν πίνονταν.

Αυτό όμως το νερό του Τσαγιού που ήταν ξέσκεπο και ακίνητο όλη τη νύχτα, ήταν η αιτία της φοβερής ελονοσίας, που μάστιζε χρόνια την κωμόπολη, ως που έγιναν τα αρτεσιανά.

[...]

Εκτός αυτού το "Τσαί" ήταν το άσυλο και καταφύγιο των μικρών "κασιάκηδων μαθητών" (φυγάδων) που, όταν επαναστατούσαν κατά των τυράννων δασκάλων των, κατέφευγαν στην ευεργετική απεραντωσύνη του.

Το "Τσαί" επίσης ήταν και ο τόπος ψυχαγωγίας των κατοίκων, κατά τις γιορτές και Κυριακές, τόπος όπου δίδονταν οι μεγάλοι χοροί κατά τους γάμους –διπλοί και τρίδιπλοι κύκλοι με τους γραφικούς ζουρνάδες και τα θορυβώδη νταούλια, εθνικά όργανα του τόπου- ως και ο τόπος παντός άλλου θεάματος.»

Ν. Η. Αναγνωστόπουλος, *Ο κάμπος των Σερρών. Μελέτη συγκριτικής γεωπονικής*, χ.έ., Αθήνα 1936.

«...Εις τα ριζοχώρια τα κατά τα τελευταία έτη εξαγορασθέντα υπό γηγενών και μεταβληθέντα εις κεφαλοχώρια η κατάσταση βελτιούται επί πλέον. Αφθονία πέτρας χρησιμεύει προς οικοδόμησιν καλλιτέρων διορόφων οικιών. Βλέπει τις ποιάν τινα άνεσιν, όχι όμως αρκετήν εξέλιξιν εις τας υγιεινάς συνθήκας της κατοικίας (μικρά παράθυρα, ολίγον φως και ήλιος) ούτε σπουδαίαν διαφοράν εις την δημιουργίαν ανέσεων (γυμνοί ακόμη οι τοίχοι, έπιπλα λείπουν).

Εις τα ημιαστικά κέντρα (Σκοτούσα, Ηράκλεια) ευρίσκονται μεταξύ των εντοπίων κατοικίαι πλέον άνετοι και πλέον υγιειναί. Η επίπλωσις αρχίζει να γίνεται απαραίτητος (τουλάχιστον κρεβάτια, καθέκλαι, τραπέζια, ερμάρια). Επίσης εν αίσθημα καλαισθησίας αρχίζει να αναπτύσσεται (διακοσμούνται οι τοίχοι με εικόνας, τα παράθυρα με κουρτίνες, εις την αυλήν φυτεύονται μερικά άνθη).

Κατά τα τελευταία έτη παρατηρείται ποία τις εξέλιξις και εις τους λοιπούς γηγενείς συνοικισμούς κεφαλοχωρίων.

Εἰς τοὺς πρόσφυγας κατὰ τὸ πλεῖστον συναντῶμεν ανετωτέραν καὶ υγιεινότεραν κατοικίαν λόγῳ τῶν ὑπὸ τῆς υπηρεσίας τοῦ Ἐποικισμοῦ χορηγηθέντων μέσων καὶ κατασκευασθέντων οἰκημάτων.

[...]

Συν τῷ χρόνῳ ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἐδημιουργήθη ἐντὸς τῶν χωρίων μία τάξις ἰδιαιτέρα ἀποζώσα ἀπὸ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀμορφῶτων μαζῶν, παρασιτικὴ ἐπομένως, ἔχουσα ἀνάγκην τῆς δημοκοπίας ὡς κυρίου μέσου ἐπικρατήσεως. Ἡ τάξις αὕτη ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι, ἐν τῇ «ἐξυπηρετῇ τῶν κοινῶν συμφερόντων», ἔχασαν σχεδὸν τὴν συνήθειαν ἀν ἐργάζωνται εἰς τὰς γεωργικὰς τῶν, ἢ τυχόν ἄλλας, ἐκμεταλλεύσεις τῶν ἀν καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν οὐδέποτε εἶχον συνηθίσει εἰς αὐτό. Διὰ νὰ ζήσουν ἐκμεταλλεύονται τὰς γνωριμίας, τὰς ὁποίας αποκτοῦν ἐμφανιζόμενοι ὡς ἐκπρόσωποι τοῦ πλήθους καὶ ἐπιτυγχάνουν μεγαλυτέρας διὰ τὰ άτομα τῶν χορηγήσεις, λαμβάνουν ποσοστὰ ἀπὸ τὰς χορηγήσεις τὰς ὁποίας ἐπιτυγχάνουν ὑπὲρ τῶν εκπροσωπούμενων τῶν, μισθοῦνται ἐνίοτε παρ' αὐτῶν καὶ ἐνίοτε καταχρῶνται τῶν ἐμπιστευομένων εἰς αὐτοὺς χρημάτων.

[...]

Πλὴν τῆς τάξεως αὐτῆς, δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς πολλὰ χωρία τὴν πλανητικὴν τάξιν τῶν τεχνιτῶν καὶ ἐργατῶν. Μακρὰ παράδοσις τυχοδιωκτικῆς ζωῆς, περιπλανήσεως ἀνά τὰ Βαλκάνια καὶ ὅλην τὴν ἀνατολικὴν παραμεσόγειον λεκάνην με μόνον ἐφόδιον μίαν τέχνην ἢ καὶ μόνον τὴν δύναμιν τῶν χειρῶν τῶν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ λησμονηθῇ τόσον συντόμως. Ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς νέους γεωργοὺς ἐποίκους ἀφήνουν τὴν οἰκογένειάν τῶν, ἐνοικιάζουν τὸν κλῆρον τῶν καὶ ἀρχίζουν τὰς περιπλανήσεις ὡς τεχνίται ἢ ὡς ἐργάται εἰς στενὴν ὅμως πλέον κλίμακα, ἐντὸς τοῦ Νομοῦ τῶν ἢ τὸ πολὺ ἐντὸς τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἔχοντες ὡς ὀρμητήριον τὸ νέον χωρίον τῶν.

Θὰ ἡδυνάμεθα ἀναλόγως νὰ διακρίνωμεν καὶ ἄλλας μικρὰς τάξεις χωρικῶν καθὼς τῶν μεταπρατῶν, τῶν ὁποίων τυπικὸν παράδειγμα εἶναι οἱ βραχύφωνοι παντοπῶλαι τῆς Ἡράκλειας, ἢ τὴν τάξιν τῶν μορφωμένων τῶν χωρίων τῶν ἀποζώντων ἐξ ἐργασιῶν διανοητικῶν (διδάσκαλοι, ἱατροὶ κλπ.).

Ὅλαι ὅμως αἱ τάξεις αὐταί, τὰς ὁποίας προαναφέραμεν, δὲν ἀποτελοῦνται ἀπὸ μέγαν ἀριθμὸν ἐκπροσώπων, οὔτε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι εἶναι ἐπαρκῶς καὶ σαφῶς διαμορφωμένοι ἀκόμη.»